

H. 1261 (M.1845) TARİHLİ KALKANDELEN KAZASI TEMETTUAAT DEFTERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ayhan DOĞAN

Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Gaziantep / Türkiye

Anahtar Kelimeler: H. 1261 (m.1845) tarihli, kalkandelen kazası temettuat defteri, değerlendirme.

ÖZET

XIX. Yüzyıl Osmanlı Devleti taşra teşkilatlarının sosyo-ekonomik durumunu ortaya koyan en derli toplu istatistikî veriler; o bölgeyle ilgili olarak tutulan “Temettuat” kayıtlarıdır. Temettü, kazanma, kâr etme, kâr, fayda, menfaat anlamlarına gelmektedir. 1844’ten itibaren tutulmaya başlanan bu kayıtların ortaya konması; bölge ile ilgili yapılacak sosyo-ekonomik çalışmalara ana kaynaklık teşkil edecek niteliktedir. Biz de bu düşüncelerle Rumeli Eyaleti Kalkandelen Kazası temettuatını konu edinen bir çalışma yapmayı uygun gördük. Buna göre 1846’da Kalkandelen Kazasında toplam 1172 hanenin kayıtlı olduğu 9 mahalle vardır. En büyük mahalle 229 hane ile Atik Mahallesi iken, Doğancı ise 28 hane ile en küçük mahalle olarak kaydedilmiştir. Ayrıca bu hanelere kayıtlı 111 hane de kiracı bulunmaktadır. Bunlar müstakil haneler şeklinde olmayıp, ev sahiplerinin haneleri üzerine kaydedilmiştir. Fakat kiracı olmasına rağmen bağımsız hanede olarak da kaydedilenler görülmektedir. Diğer taraftan bu mahallelerden Köprü, Ahmet Bey, Cedid, Atik, Doğancı, Salih Bey ve Şeyh Mahallelerinin çoğunluğu Müslüman iken, Varoş Mahallesi; Varoş Müslim ve Varoş Reaya olarak ayrı ayrı defterlere kaydedilmişse de Müslim ve Gayrimüslimlerin birlikte oturduğu mahalledir. Varoş Cedid ise Gayrimüslimlerin çoğunlukta oldukları mahalledir. Temettüleri Müslim-Gayrimüslim bazında değerlendirme yapacak olursak; Müslümanların hane başına ortalama temettüü 313 kuruş iken, Gayrimüslimlerin ortalama temettüü 340 kuruştur. Yani Kalkandelen Kazasında azınlıkta olan Gayrimüslimler çoğunlukta olan Müslümanlardan daha zengindi diyebiliriz. Bütün bunlar bize Kalkandelen’de zengin ve fakirin, Müslim ve Gayrimüslimlerin birlikte yaşadıklarını ve sosyal barışın varlığını göstermesi bakımından önemli ipuçları sunmaktadır.